ಕೆ. ಜಗನ್ನಾಥ ಶಾಸ್ತ್ರಿ

ಶ್ರೀಕ್ಷೇತ್ರ ಹೊಂಬುಜದ ಶಾಸನಗಳು-ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ

ಹೊಂಬುಜ—ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಊರು. ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೊಸನಗರ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿದೆ. ಇದು ಜೈನ ಧರ್ಮೀಯರ ದಿಗಂಬರ ಪಂಥದ ಒಂದು ಅತಿಶಯ ಕ್ಷೇತ್ರ. ಇಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ಶಿಲಾ ಶಾಸನಗಳಿವೆ. ಕ್ರಿ. ಶ. ೮೦೦ ರಿಂದ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೩೦ ರವರೆಗೆ ಇವುಗಳ ಹರವು ಇದೆ.

ಶಾಸನಗಳ ವಿವರ : ಪಂಚ ಬಸದಿಯ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಹನ್ನೊಂದು ಶಾಸನಗಳಿವೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶ ಸರಕಾರದ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದೆ. ಇಲ್ಲಿರುವ ಶಾಸನಗಳ ಹರವು ಕ್ರಿ. ಶ. ೯೫೦ ರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೨೯೬. ಪದ್ಮಾವತಿ ದೇವಾಲಯದ ಪ್ರಾಕಾರದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಹತ್ತು ಶಾಸನಗಳಿದ್ದವು. ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಜೈನರ ಶ್ರೀಮಠದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದು ಈಗ ಪದ್ಮಾವತಿ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಹಿಂದೆ ಈ ಆವರಣದಲ್ಲಿದ್ದ ಕೆಲವು ಶಿಲಾ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಕಡೆ ಇಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಲವನ್ನು ದೇವಾಲಯದ ಪ್ರಾಕಾರದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪ್ರಾಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದ ಶಾಸನಗಳ ಹರವು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೬೦ರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೩೦. ಸೂಳೆಯ ಬಸದಿಯ ಬಳಿ ಈ ಹಿಂದೆ ಎರಡು ಶಾಸನಗಳಿದ್ದುವು. ಒಂದು ಬಸದಿಯ ಮುಂದೆಇದ್ದ ಮಾನಸ್ತಂಭದ ಮೇಲೆ, ಮತ್ತೊಂದು ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ. ಈ ಮಾನಸ್ತಂಭವನ್ನು ಈಗ ಶ್ರೀ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಪದ್ಮಾವತಿ ದೇವಾಲಯಗಳ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಸೂಳೆಯ ಬಸದಿಯ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ. ಇವುಗಳ ಹರವು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೬೨ ರಿಂದ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೬೭. ಚಂದ್ರಪ್ರಭ ಬಸದಿಯ ಹೊರಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಶಾಸನವಿದೆ. ಇದರ ಕಾಲ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೬೬. ಊರಿನ ಹತ್ತಿರವೇ ಇರುವ ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಬಸದಿ ಇತ್ತು. ಇದನ್ನು 'ಗುಡ್ಡದ ಬಸದಿ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಈಗ ಆ ಬಸದಿಯೂ ಇಲ್ಲ; ಶಾಸನವೂ ಇಲ್ಲ. ಕಮಠೇಶ್ವರನ ದೇವಾಲಯದ ಮುಂದೆ ಗೋಡೆಯ ಬದಿಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿರುವ ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಶಾಸನವಿದೆ. ಇದರ ಕಾಲ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೮೮. ಇದೇ ದೇವಾಲಯದ ದ್ವಾರಬಂಧದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಶಾಸನವಿದೆ. ಇದರ ಕಾಲ ಕ್ರಿ. ಶ. ೮೦೦.

ಶಾಸನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ, ಸ್ಥಳ ಮತ್ತು ಅಳತೆ (**E. C.—Inscriptions in Shimoga District, Part II** ನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ) :

ಕ್ರಮ ಸಂಖ್ಯೆ	ಶಾಸನ ಸಂಖ್ಯೆ	ಸ್ಥಳ	ಅಳತೆ
೧	೩೫	ಪಂಚ ಬಸದಿ ಅಂಗಳ	೯' × ೪'.೪"
೨	೩೬	ಪಂಚ ಬಸದಿಯ ತೋರಣ ಬಾಗಿಲ ದಕ್ಷಿಣದ	

ಕ್ರ. ಸಂ.	ಶಾ. ಸಂ.	ಸ್ಥಳ	ಅಳತೆ
		ಕಡೆ ಕಂಬದಲ್ಲಿ	೬'.೬" × ೧'.೫"
೩	೩೭	—ಇದೇ— ಉತ್ತರದ ಕಡೆ ಕಂಬದಲ್ಲಿ	೬'.೬" × ೧'.೫"
೪	೩೮	ಪಂಚ ಬಸದಿ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿರುವ ಮಾನಸ್ತಂಭದ ಪೂರ್ವ ಮುಖ	—
೫	೩೯	—ಇದೇ— ದಕ್ಷಿಣ ಮುಖ	—
೬	೪೦	—ಇದೇ— ಪಶ್ಚಿಮ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಮುಖ	—
೭	೪೧	—ಇದೇ— ಉತ್ತರದ ಕಡೆ ನೆಟ್ಟ ಕಲ್ಲು	೨' × ೨'
೮	೪೨	—ಇದೇ— ದಕ್ಷಿಣದ ಕಡೆ ನೆಟ್ಟ ಕಲ್ಲು	೩' × ೧'
೯	೪೩		
೧೦	೪೪	ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಬಸದಿಯ ಪೂರ್ವದ ಕಡೆ ನೆಟ್ಟ ಕಲ್ಲು	೪'.೬ × ೨'.೬"
೧೧	೪೫	—ಇದೇ— ಬಾಗಿಲಿನ ಪಶ್ಚಿಮ ಕಡೆ ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ	—
೧೨	೪೬	ಪದ್ಮಾವತಿ ದೇವಾಲಯದ ಪ್ರಾಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದ ಶಾಸನ	೮'.೬" × ೪'.೮" 1
೧೩	೪೭	—ಇದೇ— ಮುಖಮಂಟಪದ ತೋರಣದ ದಕ್ಷಿಣ ಕಂಬದ ಮೇಲೆ	— 2
೧೪	೪೮	—ಇದೇ— ಒಳ ಬಾಗಿಲಿನ ಕಲ್ಲು	
೧೫	೪೯	—ಇದೇ— ಪ್ರಾಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದ ೧ನೇ ಕಲ್ಲು	೩'.೬" × ೧'.೩"
೧೬	೫೦	—ಇದೇ— ೨ನೇ "	೨'.೬" × ೧'.೨"
೧೭	೫೧	—ಇದೇ— ೩ನೇ "	೩'.೩" × ೯"
೧೮	೫೨	—ಇದೇ— ೪ನೇ "	೨' × ೬"
೧೯	೫೩	—ಇದೇ— ೫ನೇ "	೩'.೧೦" × ೨'.೨"
೨೦	೫೪	—ಇದೇ— ೬ನೇ "	೫" × ೮"
೨೧	೫೫	—ಇದೇ— ಬಲಗೋಡೆಯ ಕಂಬ	—
೨೨	೫೬	—ಇದೇ— ಒಳಗಡೆ ಇರುವ ಕಲ್ಲು	೨'.೧೧" × ೧'.೧೧"
೨೩	೫೭	ಸೂಳೆಯ ಬಸದಿಯ ಮುಂದಿನ ಮಾನಸ್ತಂಭ[3]	—
೨೪	೫೮	—ಇದೇ— ಎದುರಿಗಿರುವ ಕಲ್ಲು	೮'.೬" × ೩'.೯"

1 ಇದು ಈಗ ಸಭಾಂಗಣದ ದಕ್ಷಿಣದ ಗೋಡೆಯ ಬಳಿ ಇದೆ.

2 ಶಾಸನ ಸಂಖ್ಯೆ ೪೭ ರಿಂದ ೫೬ ರವರೆಗಿನ ಶಾಸನದ ಕಲ್ಲುಗಳು ಈ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಪದ್ಮಾವತಿ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಮತ್ತು ಮುಖಮಂಟಪವನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದಾಗ ಸ್ಥಳಾಂತರಿಸಲಾಗಿದೆ.

3 ಇದನ್ನು ಈಗ ಸಭಾಂಗಣದ ಬಳಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕ್ರ. ಸಂ.	ಶಾ. ಸಂ.	ಸ್ಥಳ	ಅಳತೆ
೨೫	೫೯	ಚಂದ್ರಪ್ರಭ ಬಸದಿಯ ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ	
೨೬	೬೦	ಗುಡ್ಡದ ಬಸದಿಯ ಹೊರಗೋಡೆಯಮೇಲೆ	೨'.೬" × ೨'.೫"
೨೭	೬೧	ಕಮಠೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ಮುಂದೆ ಗೋಡೆಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿರುವ ಕಲ್ಲು	೨'.೦" × ೦'.೧೧"
೨೮	೬೨	ಇದೇ ದೇವಾಲಯದ ಮುಂಬಾಗಿಲಿನ ದ್ವಾರಬಂಧದ ಮೇಲೆ	—

'ಹೊಂಬುಚ' - ಹೆಸರಿನ ಹಿನ್ನೆಲೆ : ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಬೇಡರ ನಾಯಕರು ಆಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಈಗಿನ 'ಹೊಂಬುಚ' ಎಂಬ ಊರು ಇರುವಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ 'ಕನಕಪುರ' ಎಂಬ ಊರು ಇತ್ತು. ಈಗಿನ ಹೊಂಬುಚ ಮತ್ತು ಬಿಲ್ಲೇಶ್ವರ–ಈ ಎರಡು ಊರುಗಳೂ ಸೇರಿ ಆಗ 'ಕನಕಪುರ' ಎಂಬ ಒಂದೇ ಊರಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಪದ್ಮನಾಭ ಕವಿ 'ಶ್ರೀ ಪದ್ಮಾವತಿ ಮಹಾತ್ಮೆ ಅಥವಾ ಜಿನದತ್ತರಾಯ ಚರಿತೆ' ಎಂಬ ಸಾಂಗತ್ಯ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಅದರಲ್ಲಿ, ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಬೇಡರನಾಯಕ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ, ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಪದ್ಯವಿದೆ.

ಜಿನದತ್ತರಾಯ ಲಕ್ಕಿಪುರದ ಬಳಿ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಹೊಸಬನಾದ ಇವನನ್ನು ಕಂಡ ವನಚರರು ಹತ್ತಿರ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಜಿನದತ್ತರಾಯ ಹೀಗೆ ಕೇಳುತ್ತಾನೆ :

ವನವ ರಕ್ಷಿಪರಾರು ಗೃಹವೆಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆಂದು ।
ಜಿನದತ್ತರಾಯ ಕೇಳಿದನು ॥

ಇದಕ್ಕೆ ವನಚರರ ಉತ್ತರ—

ವನವೀ ಬ್ಯಾಡನಾಯಕನದು ನಮಗೀ ।
ವನದೊಳಗಾವಾಸ ಸ್ವಾಮಿ ॥

ಇದೇ ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಕವಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ :

ಕಲ್ಯಬ್ದೇ ಶತಪಂಚಕೇ ಪ್ರಭವ ಸಂವತ್ಸರೇ
ಸತ್ತಮೇಸ್ಯಾತ್ತಪಸ್ಯೇ ।
ಸಪ್ತಮ್ಯಾಂ ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷೇ ಪ್ರವರ ಗುರುದಿನೇ
ಕುಂಭಲಗ್ನೇ ಪ್ರಸೀದೇ ।
ಮೂಲಾಭೇ ಸಿದ್ಧಿಯೋಗೇ ಪ್ರಕಟಿತ ವಿಭವೇ
ಸುಪ್ರಶಸ್ತಾಂ ಚಕಾರ ।
ರಾಜಾ ಜೈನೇಂದ್ರದತ್ತಃ ಕನಕಮಯ ಪುರೇ
ಯಕ್ಷದೇವೀಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ॥

ಕಲಿ ವರ್ಷದ ಐದು ನೂರನೆಯ ಪ್ರಭವ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ ಫಾಲ್ಗುಣ ಕೃಷ್ಣ ಸಪ್ತಮಿ ಗುರುವಾರದ ದಿವಸ ಕುಂಭಲಗ್ನವೂ ಮೂಲಾ ನಕ್ಷತ್ರವೂ ಸಿದ್ಧಿಯೋಗವೂ ಇರುವ ಶುಭ ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಜೈನೇಂದ್ರದತ್ತನು ಕನಕಮಯ ಪುರದಲ್ಲಿ ಯಕ್ಷದೇವಿಯನ್ನು (ಪದ್ಮಾವತಿದೇವಿ) ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿದನು.[4]

ಈ ಹೇಳಿಕೆಯಿಂದ ಈಗಿನ ಹೊಂಬುಚ ಆಗ ಕನಕಪುರವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಇನ್ನು 'ಹೊಂಬುಚ' ಶಬ್ದದ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದೆರಡು ಮಾತು. ನಾನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುವ "ಶ್ರೀ ಭಿಲ್ಲೇಶ್ವರ ಮಹಾತ್ಮೆ" ಎಂಬ ಸಾಂಗತ್ಯ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪದ್ಯ ಹೀಗಿದೆ :

ಕನಕಪುರದ ಅರಸ ಕನಕನಾಯಕ ಧೀರ ।
ಕನಕವನ್ನೇ ದಾನ ನೀಡೆ ।
ಮನ ಮೆಚ್ಚಿ ಪೊಂಬಿಚ್ಚಪುರವೆಂದು ಕರೆದರು ।
ವಿನಯದಿ ಪೊಗಳಿ ಪಾಡುತಲಿ ॥

ಈ ಪದ್ಯದಿಂದ ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಕನಕನಾಯಕ ಎಂಬ ಬೇಡರ ತಲೆಯಾಳು ಆಳುತ್ತಿದ್ದನೆಂದೂ ಅವನು ಬೇಡಿದವರಿಗೆ ಪೊನ್ನನ್ನೇ ಬಿಚ್ಚವಾಗಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದನೆಂದೂ

ಅರ್ಥಿಗಳು ಈ ಊರನ್ನು ಪೊಂಬಿಚ್ಚಪುರ ಎಂದು ಕರೆದರೆಂದೂ ದೃಢಪಡುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಜಿನದತ್ತರಾಯ ಈ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಬರುವ ಮೊದಲೇ ಈ ಊರು 'ಪೊಂಬಿಚ್ಚಪುರ' ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಮೇಲೆ 'ಪಟ್ಟಿ ಪೊಂಬುರ್ಚ' 'ಪೊಟ್ಟಿ ಪೊಂಬುಚ್ಚ' ಮುಂತಾದ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಇದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿರಬಹುದೆಂದೂ ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಹೆಸರೇ ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಪೊಂಬಿಚ್ಚ-ಪೊಂಬುಚ್ಚ-ಹೊಂಬುರ್ಚ-ಹೊಂಬುಚ ಆಗಿರಬೇಕು.

'ಶ್ರೀ ಪದ್ಮಾವತಿ ಮಹಾತ್ಮೆ' ಎಂಬ ಗದ್ಯರೂಪದ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ (ಪ್ರಕಾಶನ : ಶ್ರೀ ಸಿದ್ಧಾಂತಕೀರ್ತಿ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ, ಶ್ರೀ ಹೊಂಬುಜ ಜೈನಮಠ) ಜಿನದತ್ತರಾಯನ ಕಥೆ ಇದೆ. ಜಿನದತ್ತರಾಯ ಆಯಾಸಗೊಂಡು ಆ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ನೀರಿನ ತಾಣ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅವನು ಕುದುರೆಯಿಂದ ಇಳಿದು ಪಡದಲ್ಲಿದ್ದ ಲಕ್ಕಿಗಿಡದಲ್ಲಿ, ತನ್ನೊಡನೆ ತಂದಿದ್ದ ಪದ್ಮಾವತಿ ದೇವಿಯ ಶ್ರೀ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟು, ಕುದುರೆಗೆ ನೀರು ಕುಡಿಸಿ ಕಟ್ಟಿ ತಾನೂ ನೀರು ಕುಡಿದು ಮರದ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ದೇವಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು "ಮುಂದೆ ಈ ಕಾಡು ಸುಂದರ ನಾಡಾಗುತ್ತದೆ. ನಿನ್ನ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ನಾಲ್ದೆಸೆಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆ ನಿಲ್ಲಿಸುವೆ. ಇದು ನನ್ನ ಪರುಷಮೂರ್ತಿ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಬ್ಬಿಣ ತಾಗಿಸಿದರೆ ಕನಕವಾಗುವುದು" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಎಚ್ಚೆತ್ತ ಜಿನದತ್ತ ಕುದುರೆಯ ಕಡಿವಾಣವನ್ನು ಆ ಮೂರ್ತಿಗೆ ತಾಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಅದು 'ಪೊನ್ನಸುರ್ಚಿತು' ಅಂದರೆ ಬಂಗಾರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿತು. ಈ 'ಪೊನ್ನಸುರ್ಚಿತು' ಎಂಬ ಪದವೇ ಮುಂದೆ ಪೊಂಬುಜ-ಹೊಂಬುಜ ಆಯಿತು. ಇದು ಆ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ 'ಹೊಂಬುಜ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಆ ಊರಿಗೆ ಬಂದುದಕ್ಕೆ ಹೇಳಿರುವ ವಿವರಣೆ.

'ಪೊನ್ನಸುರ್ಚಿತು' ಎಂಬ ಪದ 'ಪೊಂಬುಜ' ಆಯಿತು ಎಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸರಿಯೆನಿಸಲಾರದು. ಆದರೆ 'ಪೊಂಬಿಚ್ಚ' ಪದ 'ಹೊಂಬುಚ' ಆಗಲು ಸಾಧ್ಯತೆಗಳಿವೆ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಶೋಧನೆ ಅಗತ್ಯವಿದೆ.

ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಯ ಪರಂಪರೆ : ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಥುರೆ ಒಂದು ರಾಜ್ಯ. ಅದನ್ನು ಉಗ್ರವಂಶದ ಅರಸರು ಆಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಜಿನದತ್ತರಾಯ ತಂದೆ ಸಹಕಾರದೇವನ ನಡತೆಗೆ ಬೇಸತ್ತು, ರಾಜ್ಯತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ ಹೊರಟು ಈಗಿನ ಹೊಂಬುಜವಿರುವ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದು ಒಂದು ಲಕ್ಕಿಯ ಮರದ ಬಳಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಪಡೆಯುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಇಲ್ಲಿದ್ದ ಕನಕಾಸುರನನ್ನು ಕೊಂದು ಕುಂದದ ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕರ ಮತ್ತು ಕರದೂಷಣ ಎಂಬ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಓಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನಳಾದ ಜಿನದತ್ತನ ಆರಾಧ್ಯ ದೇವಿಯಾದ ಪದ್ಮಾವತಿಯು, ಲಕ್ಕಿಯ ಮರದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿ 'ಲೊಕ್ಕಿಯಬ್ಬೆ' ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಜಿನದತ್ತನಿಗೆ ಅವಳು ಈ ಊರನ್ನೇ ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಅದರಂತೆ ಅವನು ಪೊಂಬುರ್ಚವನ್ನು ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಇಲ್ಲಿರುವ ನಲವತ್ತೆಂಟನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ (E. C., **Inscriptions of Shimoga Dist-Part II, Nr 48**) ರಾಳ ಎಂಬುವನು ಇಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಿದಂತೆ ಹೇಳಿದೆ. ಅವನು ಇಲ್ಲಿ ಪದ್ಮಾವತಿ ದೇವಿಯು ನೆಲೆಸಿದುದನ್ನು ಕಂಡು 'ಸಾ-ಅನ್ತಿನೋಳ್' ಎಂದು ಉದ್ಗರಿಸಿದನೆಂದೂ, ಆದರಿಂದ ಈ ರಾಜವಂಶಕ್ಕೆ 'ಸಾಂತರರು' ಎಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿತೆಂದೂ ಹೇಳಿದೆ. ಇದೇ ಹೆಸರು ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ 'ಸಾಂತಾರರು' 'ಶಾಂತಾರರು' 'ಶಾಂತರು' ಎಂದು ರೂಪಾಂತರ ಹೊಂದಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇವರ ನಾಡು 'ಸಾಂತಳಿಗೆ ನಾಡು' ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಬಂದ ಪೊಂಬುರ್ಚ ನಾಡಿನ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಕೇಶಿ ಮತ್ತು ಜಯಕೇಶಿ ಎಂಬುವರು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದರು. ಇವರ ಕಾಲ ಕ್ರಿ. ಶ. ೮೩೦ ಎಂದು ಇತಿಹಾಸಕಾರರು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀ ಕೇಶಿಗೆ ವಿವಾಹವಾಗಿತ್ತು. ಇವನ ಹೆಂಡತಿ ಮಹಾದೇವಿ. ಇವರ ಮಗ ರಣಕೇಶಿ. ಇವನ ನಂತರ ಅನೇಕರು ರಾಜ್ಯವಾಳಿದರು.

ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ ಈ ಪರಂಪರೆಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ರಾಜ. ಇವನ ಕಾಲ ಕ್ರಿ. ಶ. ೮೯೭. ಇವನು ಶಾಂತಳಿಗೆ ನಾಡನ್ನು

ಏಕಾಯತ್ತ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಇವನು ಮಹಾದಾನಿ. ಇವನನ್ನು ಕಂದುಕಾಚಾರ್ಯ, ದಾನವಿನೋದಿ, ವಿಕ್ರಮ ಶಾಂತರ ಮುಂತಾದ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವನ ಹೆಂಡತಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿ. ಇವಳು ಬನವಸೆಯ ಅರಸನಾದ ಕಾಮದೇವನ ಮಗಳು. ಇವರ ಮಗ ಚಾಗಿ ಶಾಂತರ. ಇವನಿಗೆ ಆಳುಪರ ಅರಸನಾದ ರಣಂಜಯನ ಮಗಳಾದ ಎಂಜಲದೇವಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ವಿವಾಹ ವಾಗಿತ್ತು. ಇವನು ಚಾಗಿಸಮುದ್ರ ಎಂಬ ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು. ಇವರ ಮಗ ವೀರ ಶಾಂತರ. ಇವನ ಕಾಲ ಕ್ರಿ. ಶ. ೯೫೦ ಎಂದು ಇತಿಹಾಸಕಾರರು ನಿರ್ಣ ಯಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವನಿಗೆ ಅದೆಯೂರ ಶಾಂತಿವರ್ಮನ ಮಗಳ ಜಾಕುಲದೇವಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ವಿವಾಹವಾಗಿತ್ತು. ಇವರಿಗೆ ಕನ್ನರ ಶಾಂತರ ಮತ್ತು ಕಾಮದೇವ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳು ಇದ್ದರು. ಕನ್ನರ ಶಾಂತರನಿಗೆ ವಿವಾಹ ವಾದಂತಿಲ್ಲ. ಕಾಮಶಾಂತರನು ಬೀರಬಯಲ್‌ನಾಥನ ಮಗಳು ಚಂದಲದೇವಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾದನು. ಇವರ ಮಗ ತ್ಯಾಗಿ ಶಾಂತರ. ಕಾಮದೇವನ ನಂತರ ತ್ಯಾಗಿ ಶಾಂತರ ಪೊಂಬುರ್ಚದ ರಾಜನಾದ. ಇವನಿಗೆ ಕದಂಬರ ಹರಿವರ್ಮನ ಮಗಳು ನಾಗಲದೇವಿಯೊಂದಿಗೆ ವಿವಾಹ ವಾಗಿತ್ತು. ಇವರ ಮಗ ನನ್ನಿ ಶಾಂತರ. ಇವನು ಪಲಸಿಗೆನಾಡಿನ ಅರಿಕೇಸರಿಯ ಮಗಳು ಸಿರಿಯಾದೇವಿ ಯನ್ನು ವಿವಾಹವಾಗಿದ್ದನು. ಇವರ ಮಗ ರಾಯ ಶಾಂತರ.ಇವನು ಅಕ್ಕಾದೇವಿಯನ್ನು ವಿವಾಹವಾಗಿದ್ದನು. ಇವರಿಗೆ ಚಿಕ್ಕವೀರ ಶಾಂತರ ಎಂಬ ಮಗ ಹುಟ್ಟಿದ. ಇವನ ಪತ್ನಿ ಬಿಜ್ಜಲದೇವಿ, ಇವರ ಮಗ ಅಣ್ಣಮದೇವ. ಅಣ್ಣಮದೇವನ ಹೆಂಡತಿ ಹೋಚಲದೇವಿ. ಇವರಿಗೆ ಬೀರಬ್ಬರಸಿ ಎಂಬ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳೂ, ತೈಲಪ ಎಂಬ ಗಂಡುಮಗನೂ ಆದರು. ಬೀರಬ್ಬರಸಿಯನ್ನು ಆಳುಪರ ಬಂಕಿಯಾಳ್ವನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ವಿವಾಹವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಬಂಕಿ ಯಾಳ್ವನ ತಂಗಿ ಮಾಂಕಬ್ಬರಸಿಯನ್ನು ತೈಲಪದೇವ ವಿವಾಹವಾದನು. ಅನಂತರ ಇವನು ಗಂಗರ ರಾಜನಾದ ಪಾಲಯದೇವನ ಮಗಳು ಕೆಳೆಯಬ್ಬರಸಿಯನ್ನೂ ವಿವಾಹವಾದನು. ಈ ಕೆಳೆಯಬ್ಬರಸಿಯೇ ಪಟ್ಟದ ರಾಣಿಯಾದಳು. ಇವಳಿಗೆ ಬೀರದೇವ, ಸಿಂಗಿದೇವ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವ ಎಂಬ ಮೂವರು ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳಾದರು. ಹಿರಿಯವನಾದ ಬೀರದೇವನಿಗೆ ನಾಲ್ವರು ಹೆಂಡತಿಯರು.

ಮೊದಲನೆಯವಳು ಬೀರಲಮಹಾದೇವಿ. ಇವಳು ಗಂಗ ವಂಶದವಳು. ಎರಡನೆಯವಳು ಬಿಜ್ಜಲದೇವಿ. ಇವಳು ನೊಳಂಬರ ರಾಜನಾದ ನರಸಿಂಗದೇವನ ಮಗಳು. ಮೂರನೆಯವಳು ಆಚಲದೇವಿ. ಇವಳಿಗೆ ಮಹಾದೇವಿ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಇತ್ತು. ಇವಳು ಆಳುಪರ ವಂಶದವಳು. ನಾಲ್ಕನೆಯವಳು ಚಾಗಲದೇವಿ.

ಬೀರಲದೇವನ ಹಿರಿಯ ಹೆಂಡತಿ ಬೀರಲದೇವಿ ಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಜನ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳಾದರು. ತೈಲ, ಗೊಗ್ಗಿಗ, ಒಡ್ಡುಗ, ಬಮ್ಮ. ತೈಲನಿಗೆ ಭುಜಬಲ ಶಾಂತರ ಎಂದೂ, ಗೊಗ್ಗಿಗನಿಗೆ ಗೋವಿಂದರ, ನನ್ನಿಶಾಂತರ ಎಂದೂ, ಒಡ್ಡುಗನಿಗೆ ವಿಕ್ರಮ ಶಾಂತರ, ಒಡ್ಡಮರಸ ಎಂದೂ, ಬಮ್ಮನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವ ಎಂದೂ ಹೆಸರುಗಳಿದ್ದವು.

ಇವರಲ್ಲಿ ತೈಲಪನಿಗೆ ಚಟ್ಟಲದೇವಿಯೊಂದಿಗೆ ವಿವಾಹವಾಗಿತ್ತು. ಇವರಿಗೆ ಪಂಪಾದೇವಿ ಎಂಬ ಮಗಳೂ ಶ್ರೀವಲ್ಲಭ ಎಂಬ ಮಗನೂ ಹುಟ್ಟಿದರು. ಪಂಪಾದೇವಿಗೆ ವಿವಾಹವಾಗಿತ್ತು. (ಪತಿಯ ಹೆಸರು ತಿಳಿಯದು). ಇವಳ ಮಗಳು ಬಾಚಲದೇವಿ.

ತೈಲಪನ ತಮ್ಮಂದಿರಾದ ಗೊಗ್ಗಿಗ ಮತ್ತು ಬಮ್ಮ ಇವರಿಗೆ ವಿವಾಹವಾದಂತಿಲ್ಲ. ಒಡ್ಡುಗನಿಗೆ ವಿವಾಹ ವಾಗಿದೆ. ಇವನ ಹೆಂಡತಿ ಚಂದಲದೇವಿ. ಇವಳಿಗೆ ಚಾಗಲದೇವಿ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಇತ್ತು. ಇವಳು ಪಾಂಡ್ಯ ಕುಲದವಳು. ಇವರಿಗೆ ತೈಲ, ಗೋವಿಂದ ಮತ್ತು ಬೊಪ್ಪುಗ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮೂವರು ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳಾದರು. ತೈಲನಿಗೆ ತೈಲುಗ, ತೈಲಹ, ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ, ಗೋವಿಂದನಿಗೆ ರಾಯಶಾಂತರ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಇದ್ದವು. ಗೋವಿಂದರ ಮತ್ತು ಬೊಪ್ಪುಗನಿಗೆ ವಿವಾಹವಾದಂತಿಲ್ಲ. ತೈಲನಿಗೆ ಅಕ್ಕಾದೇವಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ವಿವಾಹವಾಗಿತ್ತು. ಇವರಿಗೆ ಮೂವರು ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳು. ಕಾಮದೇವ. ಸಿಂಹ, ಅಮ್ಮಣ ಎಂದು ಅವರ ಹೆಸರು. ಕಾಮದೇವನಿಗೆ ಪಾಂಡ್ಯಕುಲದ ಬಿಜ್ಜಲದೇವಿ ಪತ್ನಿಯಾದಳು. ಇವರಿಗೆ ಜಗದೇವ, ಸಿಂಗಿದೇವ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳೂ ಅಳಿಯದೇವಿ ಎಂಬ ಮಗಳೂ ಆದರು.

ಜಗದೇವರಾಯನೇ ಪೊಂಬುರ್ಚನಾಡಿನ ಕೊನೆಯ ರಾಜ, ಇವನು ದೋರಸಮುದ್ರದ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿ ಸೋತು ಹೋದನು. ಪೊಂಬುರ್ಚದನಾಡು ಹೊಯ್ಸಳ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಲೀನ ವಾಯಿತು.

ಬೀರಲದೇವಿಯ ವಂಶ : ಹೊಂಬುಜದ ಶಾಸನ ಗಳಲ್ಲಿ ಬೀರಲದೇವಿಯ ವಂಶದ ವಿವರಣೆಯೂ ದೊರಕು ತ್ತದೆ.

ಇಕ್ಷ್ವಾಕು ವಂಶದಲ್ಲಿ ಧನಂಜಯ ಒಬ್ಬ ರಾಜ. ಇವನ ಹೆಂಡತಿ ಗಾಂಧಾರಿದೇವಿ. ಇವರ ಮಗ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ. ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಹೆಂಡತಿ ರೋಹಿಣೀದೇವಿ. ಇವರಿಗೆ ಇಬ್ಬರು ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳು. ದಡಿಗ ಮತ್ತು ಮಾಧವ ಎಂದು ಅವರ ಹೆಸರು. ದಡಿಗನ ಮಗ ಕಿರಿಯ ಮಾಧವ. ಇವನ ಮಗ ಹರಿವರ್ಮ. ಹರಿವರ್ಮನ ಮಗ ವಿಷ್ಣುಗೋಪ. ಇವನ ಮಗ ತದಂಗಾಲ ಮಾಧವ. ಇವನಿಗೆ ಇಬ್ಬರು ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳು. ಅವಿನೀತ ಮತ್ತು ದುರ್ವಿನೀತ ಎಂದು ಅವರ ಹೆಸರು. ದುರ್ವಿನೀತ ಮಹಾ ಪ್ರತಾಪಿ. ವಸುಧೆಗೆ ರಾವಣ ಎಂದು ಕುಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಕಾದುವೆಟ್ಟಿ ಎಂಬ ಅರಸನನ್ನು ಇವನು ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿದನು. ದುರ್ವಿನೀತನಿಗೆ ಮುಷ್ಕರ ಮತ್ತು ನೃಪಕಾಮ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಗಂಡುಮಕ್ಕಳು. ಮುಷ್ಕರನಿಗೆ ಶ್ರೀ ವಿಕ್ರಮ ಮತ್ತು ಭೂವಿಕ್ರಮ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳು. ನೃಪಕಾಮನ ಮೊಮ್ಮಗ ಶ್ರೀಪುರುಷ. ಇವನಿಗೆ ಶ್ರೀವಲ್ಲಭ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಇತ್ತು. ಶ್ರೀಪುರುಷನಿಗೆ ಇಬ್ಬರು ಗಂಡುಮಕ್ಕಳು. ಶಿವಕುಮಾರ ಮತ್ತು ವಿಜಯಾದಿತ್ಯ ಎಂದು ಅವರ ಹೆಸರು. ಶಿವಮಾರನಿಗೆ 'ಸೈಗೊಟ್ಟನ್' ಎಂಬ ಬಿರುದೂ ಇತ್ತು. ವಿಜಯಾದಿತ್ಯನ ಮಗ ಎರೆಯಂಗ. ಇವನ ಮಗ ಶ್ರೀರಾಜಮಲ್ಲ. ಶ್ರೀರಾಜಮಲ್ಲನ ಮಗ ಮರುಳ. ಇವನ ಮಗ ಶ್ರೀ ಬೂತುಗ. ಇವನಿಗೆ ಎರೆಯಪ್ಪ, ಕಚ್ಚಿಯ ಗಂಗ, ಬೂತುಗ ಪೆರ್ಮಾನಡಿ ಎಂಬ ಮೂವರು ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳು. ಬೂತುಗನ ಹೆಂಡತಿ ರೇವಕ. ಇವರಿಗೆ ಮರುಳದೇವ, ಮಾರಸಿಂಹ, ಶ್ರೀರಾಜವಲ್ಲಭ, ಶ್ರೀನೀತಿಮಾರ್ಗ ಮತ್ತು ವಾಸವ ಮಹೀಭುಜ ಎಂಬ ಐದು ಜನ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳು. ಶ್ರೀನೀತಿಮಾರ್ಗನಿಗೆ ಗೋವಿಂದರ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಇತ್ತು. ವಾಸವ ಮಹೀಭುಜನ ಹೆಂಡತಿ ಕಂಚಲದೇವಿ. ಇವರ ಮಗ ಗೋವಿಂದರ ದೇವ. ಇವರ ವಂಶದಲ್ಲಿ ರಕ್ಕಸಗಂಗ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ವೀರ ಮಾರ್ತಾಂಡ ದೇವನು ಅರಸನಾದನು. ಇವನ ತಮ್ಮ ಅರುಮುಳಿದೇವ. ಇವನ ಹೆಂಡತಿ ಗಾವಬ್ಬರಸಿ. ಇವಳು ಕದಂಬವಂಶದವಳು. ಅರುಮುಳಿದೇವ ಮತ್ತು ಗಾವಬ್ಬರಸಿಯರಿಗೆ ಮೂವರು ಮಕ್ಕಳು. ಚಟ್ಟಲದೇವಿ, ಕಂಚಲದೇವಿ, ರಾಜ ವಿದ್ಯಾಧರ. ಪ್ರಾಯಶಃ ಈ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತಂದೆ ತಾಯಿ ಸತ್ತು ಹೋಗಿರಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ರಕ್ಕಸಗಂಗ ಇವರನ್ನು ತನ್ನ ಅರಮನೆಗೆ ತಂದು ಸಾಕಿ ಬೆಳೆಸಿದನು. ಚಟ್ಟಲದೇವಿಯನ್ನು ತೊಂಡೆನಾಡು ನಾಲ್ವತ್ತೆಣ್ಣಾಸಿರಕ್ಕೆ ರಾಜನೂ ಕಂಚಿಯನಾಥನೂ ಆದ ಕಾದುವೆಟ್ಟಿ ಎಂಬುವ ನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆಯಾಗಿತ್ತು. ಎರಡನೆಯವಳಾದ ಕಂಚಲದೇವಿಯನ್ನು ಪೊಂಬುರ್ಚದ ಬೀರದೇವನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ವಿವಾಹವಾಗಿತ್ತು. ಅವಳಿಗೆ ಬೀರಲದೇವಿ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಇತ್ತು.

ದಾನಿಗಳು : ಹೊಂಬುಜ ಶ್ರೀಕ್ಷೇತ್ರದ ಶಾಸನ ಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದರೆ, ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ದಾನವೀರರಿದ್ದುದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಚಟ್ಟಲದೇವಿ, ಪಂಪಾದೇವಿ, ಬಾಚಲದೇವಿ, ಚಾಗಲದೇವಿ, ಕಾಳಿದಾಸಯ್ಯ, ಪಟ್ಟಣ ಸ್ವಾಮಿ ನೊಕ್ಕಯ್ಯಶೆಟ್ಟಿ, ಭುಜಬಲಶಾಂತರ ಮುಂತಾದ ವರು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ದಾನವೀರರಾಗಿದ್ದರು.

ಚಟ್ಟಲದೇವಿ : ಚಟ್ಟಲದೇವಿ ಗಂಗವಂಶದವಳು. ಇವಳ ತಂದೆ ಅರುಮುಳಿದೇವ, ತಾಯಿ ಗಾವಬ್ಬರಸಿ. ಚಟ್ಟಲದೇವಿಗೆ ಒಬ್ಬ ತಂಗಿ ಇದ್ದಳು. ಅವಳ ಹೆಸರು ಕಂಚಲದೇವಿ. ಕಂಚಲದೇವಿ ಪೊಂಬುರ್ಚನಾಡಿನ ಬೀರದೇವನ ಪತ್ನಿ.

ಚಟ್ಟಲದೇವಿಯನ್ನು ಕಾದುವೆಟ್ಟಿ ಎಂಬ ಪಲ್ಲವ ದೊರೆಗೆ ಕೊಟ್ಟು ವಿವಾಹವಾಗಿತ್ತು. ಕಾದುವೆಟ್ಟಿ ಕಾಂಚೀ ಪಟ್ಟಣದ ದೊರೆ. ಇವನ ರಾಜ್ಯ ನಾಲ್ವತ್ತೆನ್ಸಾರಸಿರದ ತೊಂಡೆನಾಡು ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ಇವನು ಈಶ್ವರ ವರಪ್ರಸಾದನೂ, ವೃಷಭಲಾಂಛನನೂ ಆಗಿದ್ದನು.

ಚಟ್ಟಲದೇವಿ ಚಿಕ್ಕವಳಿದ್ದಾಗಲೇ ಅವಳ ತಂದೆ-ತಾಯಿ ಸತ್ತುಹೋಗಿದ್ದರು ಎಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅನಂತರ

ಅರುಮುಳಿದೇವನ ಅಣ್ಣನಾದ, ರಕ್ಕಸಗಂಗ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ, ವೀರಮಾರ್ತಾಂಡದೇವನು ಚಟ್ಟಲದೇವಿ, ಕಂಚಲದೇವಿ ಮತ್ತು ರಾಜವಿದ್ಯಾಧರ ಇವರನ್ನು ತನ್ನ ಅರಮನೆಗೆ ತಂದು ಸಾಕುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ರಕ್ಕಸಗಂಗನೇ ತಂದೆ ಎಂದು ಹೊಗಳಲು ಕಾರಣವಾಗಿದೆ.

ಚಟ್ಟಲದೇವಿಯ ಗಂಡ ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ಸತ್ತು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಅನಂತರ ಅವಳು ಪೊಂಬುರ್ಚಕ್ಕೆ ಬಂದು, ತಂಗಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ಬಾಳನ್ನು ಸವೆಸುತ್ತಾಳೆ. ಇವಳು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಅನತಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ತಂಗಿಯಾದ ಕಂಚಲದೇವಿ ಮೃತಪಟ್ಟಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅನಂತರ ತಂಗಿಯ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿ ಸಾಕುತ್ತಾಳೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಕೆಲವು ಶಾಸನಕಾರರು, ಕಂಚಲದೇವಿಯ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಚಟ್ಟಲದೇವಿಯ ಮಕ್ಕಳೆಂದೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯ ೧೯೨ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಚಟ್ಟಲದೇವಿಯು ಪೊಂಬುರ್ಚದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಉರ್ವಿತಿಲಕ ಬಸದಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾ– "ಚಟ್ಟಲದೇವಿಯುಂ, ಶ್ರೀ ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲ ಶಾಂತರದೇವನಂ ಬೀರಬ್ಬರಸಿಯರ್ಗೆ ಪರೋಕ್ಷ ವಿನಯಮಾಗಿ ಈ ಬಸದಿಯಂ...." ಎಂದು ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಚಟ್ಟಲದೇವಿಗೆ ತಂಗಿಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಗೌರವವಿತ್ತು ಎಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಇವಳು ಪೊಂಬರ್ಚದಲ್ಲಿ 'ಉರ್ವಿತಿಳಕ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಪಂಚ ಬಸದಿಗೆ ಶಕವರ್ಷ ೯೯೯ನೆಯ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೭೭) ಪಿಂಗಳ ಸಂವತ್ಸರದ ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಶುದ್ಧ ಬಿದಿಗೆ ಬೃಹಸ್ಪತಿವಾರ ಅಡಿಪಾಯವನ್ನು ಹಾಕಿಸಿ, ಅನಂತರ ಬಸದಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ, ದಾನಾದಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾಳೆ. ಇವಳನ್ನು ಹೊಗಳುವ ಅನೇಕ ಪದ್ಯಗಳು ಈ ಶಾಸನಗಳ್ಲಿವೆ. ಆ ಒಂದು ಪದ್ಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೋಡೋಣ :

(ಪಂಚ ಬಸದಿಯ ಅಂಗಳದ ತೋರಣ ಬಾಗಿಲ ಉತ್ತರ ಕಂಬದಲ್ಲಿರುವ ಬರೆಹದಲ್ಲಿ)

ಜನಕಂ ರಕ್ಕಸಗಂಗಂ ಭೂಮಿಪತಿ ಕಾಂಚೀನಾಥ
ನಾತ್ಮ ಪ್ರಿಯಂ ।
ವಿನುತರ್ ಶ್ರೀ ವಿಜಯರ್ ಸುಶಿಕ್ಷಿತರೆನಲ್ ವಿದ್ವಿಷ್ಟ
ಭೂಪಾಳ ಸಂ ।
ಹನ(ನ) ವಿಕ್ರಾಂತ ಯಶೋವಿಳಾಸ ಭುಜಬಲ
ಖಳೋಗ್ಗಲ್ಲಾಸಿ ತಾಂ ಗೊಗ್ಗಿನಂ।
ದನನಾ ಚಟ್ಟಲದೇವಿಗೆಂದೊಡೆ ಯಶಶ್ರೀಗಿನ್ನು
ಮುನ್ನೋನ್ನತರಾರ್॥

ಪಂಪಾದೇವಿ : ಪಂಪಾದೇವಿಯು ವಿಕ್ರಮ ಶಾಂತರನ ಮಗ ತೈಲಪಶಾಂತರನಿಗೆ ಚಟ್ಟಲದೇವಿ ಎಂಬ ರಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವಳು. ಇವಳಿಗೆ ಅಹಂಕಾರವಿರಲಿಲ್ಲ. ಇವಳು ಜಿನನ ಮಹಾಭಕ್ತೆ, ಇವಳು ವಿರಕ್ತೆಯೂ ಹೌದು. ಇವಳಿಗೆ ಅಭಿನವ ಅತ್ತಿಮಬ್ಬೆ ಎಂಬ ಬಿರುದೂ ಇತ್ತು. ಇವಳ ತಮ್ಮ ಶ್ರೀವಲ್ಲಭ ರಾಜನಾಗಿದ್ದಾಗ ಪಂಚಬಸದಿಯ ಬಡಗಣ ಪಟ್ಟಸಾಲೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ದಾನಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾನೆ.

ಪಂಪಾದೇವಿಯ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಮತ್ತು ಅವಳ ನಿರಾಡಂಬರ ಜೀವನವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವ ಒಂದು ಪದ್ಯ ಹೀಗಿದೆ :

ವಿನುತ ಮಹಾಪುರಾಣ ಜಿನನಾಥ ಕಥೋಕ್ತಿಯೆ
ಕರ್ಣಭೂಷಣಂ ।
ಜಿನಮುನಿಗಳ್ಗೆ ಮಾಡುವ ಚತುರ್ವಿಧ ದಾನಮೆ
ಹಸ್ತಕಂಕಣಂ ।
ಜಿನಪತಿ ಭಕ್ತಿ ಸೂಕ್ತಿ ನುತಿಮಾಲೆಯೆ ಬಂಧುರ
ಕಂಠಮಂಡನಂ ।
ತನಗೆನೆ ತೈಲಭೂಪಸುತೆ ಮೆಚ್ಚುವಳೇ ತನುಭಾರ
ಭೂಷೆಯಂ ॥

ಚಾಗಲದೇವಿ : ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಬಸದಿಯ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿದ್ದ ಮುಖಮಂಟಪದ ತೋರಣದ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗದ ಕಂಬದ ಮೇಲೆ ಉತ್ತರ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಮುಖಗಳಲ್ಲಿರುವ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಇವಳನ್ನು ಹೊಗಳಿರುವ ಪದ್ಯಗಳಿವೆ. (ಈಗ ಮುಖಮಂಟಪವನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮುಖತೋರಣದ ಕಂಬಗಳನ್ನು ಸ್ಥಳಾಂತರಿಸಲಾಗಿದೆ).

ಚಾಗಲದೇವಿ, ವಿಕ್ರಮ ಶಾಂತರ ಎಂದು ಹೆಸರು ಪಡೆದಿದ್ದ ಒಡ್ಡುಗನ ಪತ್ನಿ. ಇವಳು ಲೊಕ್ಕಿಯಬ್ಬೆ(ಪದ್ಮಾವತಿ) ಬಸದಿಯ ಮುಂಭಾಗದ ಮಕರ ತೋರಣಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದಳು. ಬಳ್ಳಿಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಚಾಗೇಶ್ವರ ಎಂಬ ದೇವಾ

ಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ಕನ್ಯಾದಾನಾದಿ ಮಹಾದಾನಗೈದು, ವಂದಿವೃಂದಕ್ಕೆ, ಆಶ್ರಿತವರ್ಗಕ್ಕೆ ಪೊನ್ನನ್ನು ಬೇಡುವಷ್ಟು ಕೊಟ್ಟು ತನ್ನ ದಾನವೀರತೆಯನ್ನು ಮೆರೆಸಿದ್ದಾಳೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಆ ದೇವಾಲಯದ ಪೂಜಾ ಕೈಂಕರ್ಯಾದಿಗಳು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ನಡೆಯಲು ಸಾಕಷ್ಟು ಭೂಮಿಯನ್ನೂ ದಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾಳೆ. ಇವಳನ್ನು ಹೊಗಳುವ ಒಂದು ಪದ್ಯ ಹೀಗಿದೆ :

ಗುಣದೊಳ್ ರೂಪಿನೊಳೊಳ್ಪಿನೊಳ್ ಸುಪ್ರಗಿ
ನೊಳ್ ಶೃಂಗಾರದೊಳ್ ಸೌಮ್ಯ ಅ।
ಕ್ಷಣದೊಳ್ ಪ್ರೇಮಿಂಯೊಳೋಜೆಯೊಳ್ ವಿಭವ
ದೊಳ್ ಶೀಲಂಗಳೊಳ್ ಭೃತ್ಯ ಪೋ ।
ಕ್ಷಣದೊಳ್ ಭೋಗದೊಳಾರ್ಪಿನೊಳ್ ವಿಭು
ತೆಯೊಳ್ ಕಾರುಣ್ಯದೊಳ್ ಪೋಲಿಸ ।
ಲ್ಕೆಣೆಯಾರ್ಗಿಲ್ಲ ಚಿಡಂಗಿಗೆಂದನುದಿನಂ ವಿದ್ವಜ್ಜನಂ
ಬಣ್ಣಿಕುಂ ॥

ಬಾಚಲದೇವಿಯು ಮತ್ತೊಬ್ಬ ದಾನವೀರೆ. ಇವಳು ಭುಜಬಲಶಾಂತರ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ತೈಲಪದೇವನ ಮಗಳಾದ ಪಂಪಾದೇವಿಯ ಮಗಳು, ಇವಳ ಗುರು ಅಜಿತಸೇನಾ ಪಂಡಿತರು. ತಾಯಿಯಾದ ಪಂಪಾದೇವಿಯೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿ ಇವಳೂ ಪಂಚಬಸದಿಯ ಬಡಗಣ ಪಟ್ಟಸಾಲೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದಾಳೆ.

ಕಾಳಿದಾಸಯ್ಯ : ಕಾಳಿದಾಸಯ್ಯ, ಭುಜಬಲ ಶಾಂತರ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದ ತೈಲಪನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವಪ್ರಧಾನನಾಗಿದ್ದನು. ಇವನು ಲೊಕ್ಕಿಯಬ್ಬೆ (ಪದ್ಮಾವತಿ) ಬಸದಿಗೆ ಜಂಬಳ್ಳಿ ಮುಂತಾದ ಊರುಗಳನ್ನು ದಾನ ನೀಡಿ ತನ್ನ ತ್ಯಾಗವನ್ನೂ, ದಾನ ವೀರತೆಯನ್ನೂ ಮೆರೆಸಿದ್ದಾನೆ.

ಭುಜಬಲ ಶಾಂತರ : ಭುಜಬಲ ಶಾಂತರನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ತೈಲಪನೂ ಸಹ ಅನೇಕ ದಾನಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ ವಿವರಣೆ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಶಕವರ್ಷ ೯೮೭ನೆಯ ವಿಶ್ವಾವಸು ಸಂವತ್ಸರದ ಮಾಘ ಶುದ್ಧ ಪಂಚಮಿ ಸೋಮವಾರ ತಮ್ಮ ಗುರುಗಳಾದ ಕನಕನಂದಿ ದೇವರಿಗೆ ದಾನಬಿಟ್ಟ ವಿಷಯವನ್ನೂ ಶಾಸನ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ.

ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ ಶಾಂತರ : ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ ಶಾಂತರನು ಶಕವರ್ಷ ೮೨೦ ನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಕೊಂಡ ಕುಂದಾನ್ವಯದ ಮೋನಿಸಿದ್ಧಾಂತ ಭಟ್ಟಾರಕರಿಗೆ ಕಲ್ಲಿನ ಬಸದಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಟ್ಟು, ದಾನ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.

ಇತರರು : ಅರಸು ಮನೆತನದವರೇ ಅಲ್ಲದೆ ಇತರರೂ ದಾನವೀರರಾಗಿದ್ದುದ್ದು ಈ ಶಾಸನಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

ಶ್ರೀದೇವಿ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಮೊದಲನೇ ಮಂಟಪವನ್ನು ಕಾಂಬೋಧಿ ವೃಷಭದ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪಯ್ಯ ಎಂಬುವರ ಮಕ್ಕಳಾದ ರಾಮಶ್ರೇಷ್ಠಿ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಶ್ರೇಷ್ಠಿ ಇವರು ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಸೇವೆನಾಯ್ಕ, ಕೋಟಿನಾಯ್ಕ, ಮಾರಸೊಡ್ಡದೇವ ಮುಂತಾದವರು ಶಕ ವರ್ಷ ೧೨೯೯ ಸರ್ವಜಿತು ಸಂವತ್ಸರದ ಮಾಘ ಶುದ್ಧ ದಶಮಿಯಂದು ಕಮಠೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಪುನಃ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಪಟ್ಟಣಸ್ವಾಮಿ ನೊಕ್ಕಯ್ಯಶೆಟ್ಟಿ ಎಂಬ ದಾನಿಯು ಅನೇಕ ಜೈನ ಮುನಿಗಳ ಸೇವೆಮಾಡಿ ಅವರ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಜೈನ ಧರ್ಮದ ಉನ್ನತಿಗಾಗಿ ಅನೇಕ ದಾನಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾನೆ. ಅವನನ್ನು ಹೊಗಳುವ ಒಂದು ಪದ್ಯ ಹೀಗಿದೆ :

ಸಿರಿಗಾವಾಸಮನೇಕ ರತ್ನನಿಚಯೋತ್ಪತ್ತ್ಯಾಶ್ರಯಂ
ಧೀರುರ ।
ಕ್ಷರತಂ ಚಂದ್ರಕಳಾ ಪ್ರವರ್ಧನಮುದಂ ಪೀಯೂಷ
ಪಿಂಡಾಸ್ಪದಂ ।
ವರವೇಳಾವಳಯಾವೃತಂ ಸಮತೆಯಿಂ ವಾರಾಸಿ
ಪೋಲ್ತುಂ ಮನೋ ।
ಹರ ದಾನತ್ವದಿನೆಯ್ದೆ ಪೋಲದವಲಂ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ
ವಾರಾಸಿಯಂ ॥

ಈ ಶಾಸನವನ್ನು ನೊಕ್ಕಯ್ಯಶೆಟ್ಟಿಯ ಮಗನಾದ ಮಲ್ಲ ಎಂಬುವನೇ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಯುದ್ಧವೀರರು : ಹೊಂಬುಚದ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದಾಗ ಅನೇಕ ಯುದ್ಧವೀರರು ಇದ್ದುದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡಬಹುದು.

ಬೀರದೇವ : ಬೀರದೇವ ಒಬ್ಬ ಮಹಾ ಪರಾಕ್ರಮಿ. ಇವನಿಗೆ ವೀರಶಾಂತರ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಇತ್ತು. ಇವನು ಶಾಂತಾರರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೬೦ ರಿಂದ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೬೮ರವರೆಗೆ ಆಳಿದ. ಇವನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಟರೆ ಜಯಸಿದ್ಧ. ಅವನ ವೀರತನದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನೂ ಕ್ಷಮಾಶೀಲತೆಯನ್ನೂ ತಿಳಿಸುವ ಒಂದು ಪದ್ಯ ಹೀಗಿದೆ :

ಘುರದೊಳಸಿಲತೆಯನುರ್ಚಿದೊ ।
ಡರಿನೃಪ ಯುವತಿಯರ ಮುಗುಳ ಕಂಕಣದ
ಕೀಲ್ ।
ತರತರದಿನುಚ್ಚಿದುವು ನಿಜ ।
ಕರ ಖಳ್ಗಮುಮರ್ಕೆ ಕೀಲೆ ಶಾಂತರ ನೃಪತಿ ॥

ತೈಲಪ : ಇವನು ಬೀರದೇವನ ಮೊದಲ ಮಗ. ಇವನನ್ನು ಭುಜಬುಲ ಶಾಂತರ ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವನನ್ನು ಹೊಗಳುವ ಒಂದು ಪದ್ಯ ಹೀಗಿದೆ :

ನಳನೆ ವಿನೋದಿ ಧರ್ಮಜನೆ ಧಾರ್ಮಿಕಬ್ಧಿಯೆ
ರತ್ನದಾಗರಂ ।
ಕುಳಿಶಮೆ ಶಸ್ತ್ರಮರ್ಜುನನೆ ಧನ್ವಿ ಸುರೇಂದ್ರನೆ
ಭೋಗಿ ಮಂದರಾ ।
ಚಳಮೆ ಗಿರೀಂದ್ರಮುಪ್ರತಿಮ ರಾಯೆ ಝಳಪ್ಪನೆ
ಚಕ್ರಿ ತೈಲ ಮಂ ।
ಡಳಿಕನೆ ದಾನಿಯೆಂದು ಮುಡಿಗಿಕ್ಕಿದೆನಾರ್ಪವರೆತ್ತಿ
ಕೊಳ್ಳಿರೆ ॥

ನನ್ನಿ ಶಾಂತರ : ನನ್ನಿ ಶಾಂತರನೂ ಬೀರದೇವನ ಮಗ. ಇವನು ಶಾಂತರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೭೭ ರಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಇವನಿಗೆ ಗೋವಿಂದರದೇವ, ಗೊಗ್ಗಿಗ, ಬೂತುಗ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳೂ ಇದ್ದವು. ಇವನೂ ಮಹಾವೀರನೇ. ಇವನನ್ನು ಕುರಿತ ಒಂದು ಪದ್ಯ ಹೀಗಿದೆ :

ಪ್ರತಿಬಿಂಬಂ ರೂಪಿನೋಳ್ ಪೋಲ್ಕೆಮ ಗುಣ
ದೊಳದಾರ್ ಪೋಲ್ತಪರ್ ನಿನ್ನ ನೆಂಬೀ ।
ಸ್ತುತಿಯಂ ನಿಶ್ಚಯ್ಸಿ ಗೋವಿಂದರ ಬೆಸೆಯದಿರಿಂ
ತೆಂಬ ನಿನ್ನನ್ತೆ ನೋಡು ।
ನ್ನತಿಯೊಳ್ ಹೈಮಾಚಳಂ ಕ್ಷಾಂತಿಯೊಳವನಿ ತಳಂ
ಪೇರೆಯೋಳ್ ವಾರ್ಧಿ ಸೌಚ ।
ವ್ರತದೊಳ್ ಸಿಂಧೂದ್ಭವಂ ಸತ್ಯದೊಳಿನತನಯಂ
ಸೌರ್ಯದೋಳ್ ಭೀಮಸೇನಂ ॥

ಒಡ್ಡುಗ : ಇವನು ನನ್ನಿ ಶಾಂತರನ ತಮ್ಮ. ಇವನನ್ನು ವಿಕ್ರಮ ಶಾಂತರ ಎಂದೂ ಒಡ್ಡಮರಸ ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವನು ವೀರನೂ ಹೌದು; ದಾನಿಯೂ ಹೌದು. ಇವನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಹೊಗಳುವ ಪದ್ಯ :

ಪರಿದುದರಾಗ್ನಿಯಂ ಮರೆದು ತಿಂದ ಪೆಣಂಗಳಿನಾದ
ಜೀರ್ಣದಿಂ ।
ಮರುಳ ಬಳಾಳಿ ವೈದ್ಯಮರುಳಂ ಬೆಸಗೊಂಡೊಡೆ
ದನ್ತಿಮದ್ದೆನಲ್ ।
ಕರಿಯನೆ ನುಂಗಿ ಸೂಡುಕೊಳಿ ವೈದ್ಯ ಮರುಳ್ಗಗೆ
ವೀರಲಕ್ಷ್ಮಿ ನೋ ।
ಪರಿಹರ ನಿನ್ನಿನಾಯ್ತಿದೆನೆ ವಿಕ್ರಮ ಶಾಂತರನಾದ
ನೊಡ್ಡುಗಂ ॥

ಚಾಗಲದೇವಿ : ವೀರಶಾಂತರನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಇವಳು ದಾನವೀರೆಯಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಯುದ್ಧವೀರೆಯೂ ಆಗಿದ್ದಳು. ಇವಳು ಪತಿಯೊಡನೆ ರಣರಂಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿದ್ದಾಳೆ. ಇವಳ ವೀರತನವನ್ನು ಹೇಳುವ ಒಂದು ಪದ್ಯ :

ಸಲುಗುಗೆ ಸಾಮ್ಯಕ್ಕೆಕ್ಕೆ ಗೊ।
ಪಲರಕ್ಕೆಮ ಸತಿಯರಹಿತರಂ ಗೆಲ್ವೆಡೆಯೋಳ್ ।
ಗೆಲುವ ಬೆಡಂಗಿಯೆ ಬೀರನ ।
ಬಲಭುಜಾ ದಂಡದಲ್ಲಿ ಕೆಲದೊಳ್ ನಿಲ್ವಳ್ ॥

ಮುನಿ ಪರಂಪರೆ : ಹೊಂಬುಚದಲ್ಲಿರುವ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಜೈನಮುನಿ ಪರಂಪರೆಯ ವಿವರವಿದೆ.

ಮಹಾ ತೀರ್ಥಂಕರರಾದ ಶ್ರೀ ವರ್ಧಮಾನ ಮಹಾವೀರರ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಗೌತಮ ಗಣಧರರು ಎಂಬುವರಿದ್ದರು. ಇವರ ನಂತರ ಚತುರಂಗುಲ ವೃದ್ಧಿಪ್ರಾಪ್ತರು ಎನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಕುಂದ ಕುಂದಾಚಾರ್ಯರು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರ ಶಿಷ್ಯ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಕಾಲ ಗಣಧರರು ಹೆಸರಾದರು. ಇವರ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಂತಭದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದರು. ಇವರ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಶಿವಕೋಟ್ಯಾಚಾರ್ಯ ಎಂಬುವರೂ, ಅನಂತರ ವರದತ್ತಾಚಾರ್ಯ ಎಂಬುವರೂ, ಆಮೇಲೆ ಸಿಂಹನಂದ್ಯಾಚಾರ್ಯ

ಎಂಬುವರೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದರು. ಈ ಸಿಂಹನಂದ್ಯಾಚಾರ್ಯರು ಗಂಗರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಮೇಧಾವಿಗಳು. ಇವರ ನಂತರ ಅನೇಕ ಮಹಿಮಾನ್ವಿತರೂ ತಪಸ್ವಿಗಳೂ ಇದ್ದರು. ಅಕಲಂಕದೇವ ಎಂಬುವರು ಅನಂತರದವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದವರು. ಆಮೇಲೆ ವಜ್ರನಂದ್ಯಾಚಾರ್ಯರು, ಪೂಜ್ಯಪಾದರು, ಶ್ರೀಪಾಲ ಭಟ್ಟಾರಕರು, ಅಭಿನಂದನಾಚಾರ್ಯರು, ಕವಿ ಪರಮೇಷ್ಠಿಗಳು, ತ್ರೈಲೋಕ್ಯದೇವರು, ಅಕಳಂಕಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಬರೆದ ಅನಂತವೀರ್ಯ ಭಟ್ಟಾರಕರು, ಕುಮಾರಸೇನದೇವರು, ಮುನಿದೇವರು, ವಿಮಳಚಂದ್ರ ಭಟ್ಟಾರಕರು, ರಾಯರಾಚಮಲ್ಲನಿಗೆ ಗುರುಗಳಾಗಿದ್ದ ಕನಕಸೇನ ಭಟ್ಟಾರಕರು, ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನಕ್ಕೆ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಎಂಬ ರೂಪಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಬರೆದ ದಯಾಪಾಲದೇವರು, ಪುಷ್ಪಸೇನ ಸಿದ್ಧಾಂತದೇವರು, ರಕ್ಕಸಗಂಗನಿಗೆ, ಚಟ್ಟಲದೇವಿಗೆ, ಬೀರದೇವನಿಗೆ, ನನ್ನಿ ಶಾಂತರನಿಗೆ ಗುರುಗಳಾಗಿದ್ದ ವಾದಿರಾಜದೇವರು, ವಿಜಯ ಭಟ್ಟಾರಕರು, ಶಾಂತಿದೇವರು, ಗುಣಸೇನದೇವರು, ದಯಾಪಾಲದೇವರು ಕಮಲಭದ್ರರು, ಜಿತಸೇನ ಪಂಡಿತರು, ಶ್ರೇಯಾಂಸ ಪಂಡಿತರು ಮುಂತಾದ ಇಪ್ಪತ್ತೇಳು ಜನ ಜೈನಮುನಿಗಳು ಈ ಹೊಂಬುಜದಲ್ಲಿದ್ದರು.

ಶ್ರೀ ಶ್ರೇಯಾಂಸ ಪಂಡಿತರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಂಚಬಸದಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಈ ಮುನಿಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ವಾದಿವಿದ್ಯಾನಂದ ಎಂಬುವರು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧರು. ಇವರು ವಾದಿಗಳು, ವಾಗ್ಮಿಗಳು, ವಿದ್ವಾಂಸರು, ಜೈನಧರ್ಮ ಪ್ರತಿಪಾದಕರು ಆಗಿದ್ದರು. ಇವರ ಕಾಲ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೩೦. ಇವರ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಕೀರ್ತಿಸುವ ಶಾಸನ ಹೊಂಬುಜದ ಈಗಿನ ಸಭಾಮಂಟಪದ ದಕ್ಷಿಣದ ಗೋಡೆಯ ಬಳಿ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಇಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಹೊಗಳಿರುವ ಕೆಲವರ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೋಡೋಣ :

ವಿದ್ಯಾನಂದರು ನಂಜರಾಜಪಟ್ಟಣದ ರಾಜನಾದ ನಂಜಿದೇವ ಭೂಪನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನಂದನಮಲ್ಲಿಭಟ್ಟ ಎಂಬುವನನ್ನು ವಾದದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿದರು.

ಶ್ರೀರಂಗನಗರದ ಕಾರ್ಯನ (ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿದ್ದ ಕ್ರೈಸ್ತ ಪಾದ್ರಿ) ಪೇರಂಗಿ ಮತವನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಿದರು. ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಹನಾದ ಸಿಕಂದರನಿಂದ ಗೌರವಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು.

ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೩೦ರಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಸ್ವಾಮಿಯ ಮೂರು ಅಂತಸ್ತುಗಳುಳ್ಳ ಬಸದಿಯನ್ನು ಇವರು ಪುನರ್ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದರು.

ಶ್ರೀಪದ್ಮಾವತಿ ದೇವಾಲಯದ ಪುನರ್ನಿರ್ಮಾಣ: ಇಲ್ಲಿನ ಶಾಸನಗಳು ಪದ್ಮಾವತಿ ದೇವಾಲಯದ ಪ್ರಥಮ ನಿರ್ಮಾಣ ಹಾಗೂ ಪುನರ್ನಿರ್ಮಾಣಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತವೆ.

ಜಿನದತ್ತರಾಯ ಪೊಂಬುರ್ಚ ನಾಡನ್ನು ಆಳಿದ್ದು ಕ್ರಿ. ಶ. ೭ ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಎಂದು ಇತಿಹಾಸಕಾರರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಅವನು ಮನೆದೇವತೆಯಾದ ಶ್ರೀ ಪದ್ಮಾವತಿದೇವಿಗಾಗಿ ಒಂದು ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು.

ಈಗಿನ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥಸ್ವಾಮಿ ಬಸದಿಯ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಒಂದು ಮುಖ ಮಂಟಪವಿತ್ತು. ಅದರ ತೋರಣದ ದಕ್ಷಿಣದ ಕಂಬದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಶಾಸನವಿದೆ. (ಈಗ ಈ ಮುಖ ಮಂಟಪವಿಲ್ಲ. ಈ ಶಾಸನವನ್ನು ದೇವಾಲಯದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಇಡಲಾಗಿದೆ). ಇದು ವೀರ ಶಾಂತರನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೬೨ರಲ್ಲಿ ಕಟೆದ ಶಾಸನ. ಇದರಲ್ಲಿ ವೀರ ಶಾಂತರನು ಪದ್ಮಾವತಿ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಪುನರ್ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದಂತೆ ಹೇಳಿದೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯ : ಶ್ರೀ ಹೊಂಬುಜ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಶಾಸನಗಳು ಕೇವಲ ರಾಜಕೀಯ ವರದಿಗಳಾಗಿರದೆ ಸುಂದರವಾದ ಪದ್ಯಗದ್ಯಾತ್ಮಕ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿವೆ. ರಾಜನನ್ನೋ ರಾಣಿಯನ್ನೋ ಮಹಾದಾನಿಯನ್ನೋ ವಿದ್ವಾಂಸನನ್ನೋ ಹೊಗಳಲು ಇಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನೂ ಕನ್ನಡವನ್ನೂ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ವೃತ್ತ ಛಂದಸ್ಸಿನೊಂದಿಗೆ ಕನ್ನಡದ ಅಕ್ಕರ, ಕಂದಗಳನ್ನೂ ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ನೋಡೋಣ.

1. ಬೀರದೇವ ಒಬ್ಬ ಮಹಾ ಪರಾಕ್ರಮಿ. ಇವನಿಗೆ ವೀರಶಾನ್ತರ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಇತ್ತು. ಇವನು ಶಾಂತರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೬೦ ರಿಂದ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೬೮ರವರೆಗೆ ಆಳಿದ. ಇವನನ್ನು ಹೊಗಳುವ ಒಂದು ಪದ್ಯ ಹೀಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬೀರದೇವನ ವೀರತನ, ಕ್ಷಮಾಗುಣ ಮುಂತಾದುವು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗಿವೆ :

ಎಲಗೇ ಚೆನ್ನನೆ ಬೀರುಗಂ ವಪುವಿನಿಂ ಭಾವೋ
ದ್ಭವಂ ತೆಕ್ಕಸೆಂ ।
ತಲಗೇ ಬೀರನೆ ಬೀರುಗಂ ಬಿರುದಿನಿಂ ಭೀಮೋ
ಪಮಂ ಭಾಪ್ಪು ಮ ।
ತ್ತೆಲಗೇ ದಾನಿಯೆ ಬೀರುಗಂ ಪಿರಿಯನಾ
ಕರ್ಣಾಖ್ಯ ನಿಂದಕ್ಕು ಮಂ ।
ತೆಲಗೇ ಬೀರಲದೇವಿ ನೋಂತಳವನೊಳು
ಕೂಡಿರ್ಪ ಸೌಭಾಗ್ಯಮಂ ।

ಪಂಪಾದೇವಿಯ ಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಳಿಸುವ ಪದ್ಯ ಹೀಗಿದೆ :

ಧರೆಯೆಲ್ಲಂ ಚಿತ್ರ ಚೈತ್ಯಾಲಯ ನವರಚನಾ
ಚೊಳಕಂ ದಿಕ್ಕುರೀಂದ್ರೋ ।
ತ್ಕರ ಕರ್ಣ ಶ್ರೇಣಿಯೆಲ್ಲಂ ಜಿನಸವ ನಿನದತೂರ್ಯ
ಕೊತ್ಕಾಳ ತಾಳಂ ।
ಸ್ಫುರಿತೋದ್ಯದ್ವ್ಯೋಮವೆಲ್ಲಂ ಪರಜಿನಪತಿ
ಜ್ಯಾಧ್ವಜಂ ತಾನೆನಲ್ ।
ವರ ಪಂಪಾದೇವಿಯೆತ್ತಂ ಬೆಳಗುವಳರ್ಹಚ್ಛಾಸನ
ಶ್ರೀಯ ಪೆಂಪಂ ।

ಕಲಾಭಿರುಚಿ : ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಜೊತೆಗೆ ಗಮಕ, ಕಾವ್ಯರಚನೆ ಮುಂತಾದುವಕ್ಕೂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವಿತ್ತು.

ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಜೈನಗುರುಗಳು ಧರ್ಮ ಬೋಧೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಕಾವ್ಯರಚನೆ, ಕಾವ್ಯವಾಚನ ಮುಂತಾದ ಲಲಿತ ಕಲೆಗಳನ್ನೂ ಕಲಿತಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಜಾಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಧರ್ಮ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚೆಯೂ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗಾಗ್ಗೆ ಕಾವ್ಯವಾಚನವೂ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು.

ವಾಲಚಂದ್ರದೇವರು ಎಂಬುವರು ಹೊಂಬುಚದಲ್ಲಿದ್ದ ಜೈನ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳು. ಇವರು ಧರ್ಮ ಬೋಧೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಕಾವ್ಯರಚನೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು ; ಕಾವ್ಯ ವಾಚನವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರನ್ನು ಹೊಗಳುವ ಒಂದು ಶ್ಲೋಕ ಹೀಗಿದೆ :

ಕವಿತ್ವೇ ಗಮಕಿತ್ವೇಚ ವಾದಿತ್ವೇ ವಾಗ್ಮಿತಾಜಯೇ ।
ತ್ರೈವಿಧ್ಯ ಬಾಳಚಂದ್ರಸ್ಯ ಸದೃಕ್ಷೋ ನಾಸ್ತಿ
ನಾಸ್ತಿ ಹಿ ॥

ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆ : ಹೊಂಬುಚದಲ್ಲಿಗುವ ಶಾಸನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ಶಾಸನಕವಿಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೂ ವಿದ್ವಾಂಸರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬುದೂ ರೂವಾರಿಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಾಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬುದೂ ಪೊಂಬುರ್ಚ ನಾಡನ್ನು ಆಳಿದ ಮಾಂಡಲಿಕರು ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಾಭಿಮಾನಿಗಳೂ ಆಗಿದ್ದರು ಎಂಬುದೂ ಈ ಶಾಸನಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

ಪಂಚ ಬಸದಿಯ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಶಾಸನವಿದೆ. ಇದನ್ನು ಕಟೆದ ಕಾಲ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೭೭.

ಅಕಲಂಕದೇವರು ಜೈನ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಾ ಪ್ರಸಿದ್ಧರು. ಅವರನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವ ಒಂದು ಪದ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿದೆ. ಸ್ರಗ್ಧರಾವೃತ್ತದ ಈ ಪದ್ಯ ಅವರ ವಿದ್ವತ್ತನ್ನು ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಫಲತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಆ ಪದ್ಯ ಹೀಗಿದೆ :

ರಾಜನ್ಸುದ್ಧೋಪ್ಯಬುದ್ಧಸ್ಸುರಗುರುರಗುರುಃ
ಪೂರಣೋಽಪೂರಣೋಽಚ್ಚಃ ।
ಸ್ಥಾಣುಃ ಸ್ಥಾಣುಸ್ತ್ವಜೋಽಜೋರವಿರವಿರಲ
ಘುರ್ಮಾಘವೋಽಮಾಧವಸ್ತು ।
ವ್ಯಾಸೋಪ್ಯವ್ಯಾಸಯುಕ್ತಃ ಕಣಭುಗಕಣ ಭುಗ್ವಾಗ
ವಾಗೇವ ದೇವೀ ।
ಸ್ಯಾದ್ವಾದಾಮೋಘ ಜಿಹ್ವೇ ಮಯಿ ವಿಶತಿ
ಸತಿಮ್ಯಂಟಪಂ ವಾದಿಸಿಂಹೇ ॥

ಪಂಚಮಹಾಮಾತೆಯರು : ಹೊಂಬುಚದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ವಿವೇಚಿಸುವಾಗ ನಮ್ಮ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆಯುವ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಪಂಚಮಹಾಮಾತೆಯರ ವಿಷಯವೂ ಒಂದು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವೈದಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ "ಅಹಲ್ಯಾ, ದ್ರೌಪದೀ, ಸೀತಾ, ತಾರಾ ಮಂಡೋದರೀ ತಥಾ। ಪಂಚಕನ್ಯಾಂ ಸ್ಮರೇ ನ್ನಿತ್ಯಂ ಮಹಾಪಾತಕ ನಾಶನಂ" ಎಂದು ಪಂಚಮಹಾ

ಮಾತೆಯರನ್ನು ಪಂಚ ಪತಿವ್ರತೆಯರು ಎಂಬ ಅಭಿಧಾನದಿಂದ ಕರೆಯುವ ವಾಡಿಕೆ ಇದೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ಜೈನ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿಯೂ ಪಂಚಪತಿವ್ರತೆಯರನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿದೆ. ಶಾಸನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಪರೂಪವಾಗಿ ಸಿಗುವ ಈ ಪಂಚಮಾತೆಯರ ಸ್ಮರಣೆಯನ್ನು ಹೊಂಬುಜದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು.

ಪಂಚ ಬಸದಿಯ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣೀಭೂತಳಾದ ಚಟ್ಟಲದೇವಿಯನ್ನು ಹೊಗಳುವಾಗ ಪಂಚಮಾತೆಯರನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ, ಚಟ್ಟಲದೇವಿ ಈ ಪಂಚಮಹಾಮಾತೆಯರ ಸರಿಸಮಾನಳು ಎಂಬುದನ್ನು ಕವಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಶ್ಲೋಕ ಹೀಗಿದೆ :

> ಆಹಾರಾಭಯ ಭೈಷಜ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರ ದಾನೈರ್ನಿರನ್ನರೈಃ ।
> ಶ್ರೀಮಚ್ಚಟ್ಟಲದೇವೀಯಂ ಬಾಭಾತಿ ಭುವನಸ್ತುತಾಂ ।
> ರೋಹಿಣೀ ಚೇಳಿನೀ ಸೀತಾ ರೇವತಾ ಚ ಪ್ರಭಾವತೀ ।
> ಶುಶ್ರೂಯನ್ತೇ ವಾರ್ತಾಯಾ ಸೇಽಯಂ ದೃಶ್ಯತೇ ವಿಮಳೈರ್ಗುಣೈಃ ॥

ರೂವಾರಿಗಳು : ಕೆಲವು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ರೂವಾರಿಗಳು ತಮ್ಮ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

1. ಸೂಳೆಯ ಬಸದಿಯ ಎದುರಿಗಿರುವ ಶಾಸನವನ್ನು ಕಟೆದವನು ಸಕಲ ಚಂದ್ರ ಪಂಡಿತ ದೇವರ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಮಲ್ಲಿನಾಥ.
2. ಪಂಚ ಬಸದಿಯ ಮುಂದಿರುವ ತೋರಣ ಬಾಗಿಲಿನ ಉತ್ತರದ ಕಡೆಯ ಕಂಬದಲ್ಲಿದಲ್ಲಿರುವ ಶಾಸನವನ್ನು ಕಟೆದವನು ಮಾದೆಯ. ಇದನ್ನು ಬರೆಸಿದವನು ದೇವರಸ ದಣ್ಣಾಯಕ.
3. ಪಂಚ ಬಸದಿಯ ಅಂಗಳದ ಮಾನಸ್ತಂಭದ ಪೂರ್ವಮುಖದ ಶಾಸನವನ್ನು ಕಟೆದವನು ನನ್ನೋಜ. ಇವನು ಶ್ರೇಯಾಂಸ ಪಂಡಿತರ ಶಿಷ್ಯ.
4. ಇದೇ ಮಾನಸ್ತಂಭದ ಪಶ್ಚಿಮ ಮತ್ತು ಉತ್ತರಮುಖದ ಶಾಸನವನ್ನು ಕಟೆದವನು ಸೇನಬೋವ ಶೋಭನಯ್ಯ.
5. ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಬಸದಿಯ ಬಾಗಿಲಿನ ಪಶ್ಚಿಮ ಗೋಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಶಾಸನವನ್ನು ಕಟೆದವನು ಸಾಯೋಜನ ಮಗ ಸಾಂತೋಜ. ○